

Νομολογία σχετικά με το άσυλο που εκδόθηκε από το Δικαστήριο της ΕΕ το 2024

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εξελίξεις στη νομοθεσία, την πολιτική και τις πρακτικές που σχετίζονται με το άσυλο το 2024, συμβουλευτείτε την έκθεση για το άσυλο 2025 και τα σχετικά αποτελέσματα (συμπεριλαμβανομένης της [εθνικής βάσης δεδομένων για τις εξελίξεις στον τομέα του ασύλου](#)), η οποία θα δημοσιευθεί τον Ιούνιο του 2025. Προηγούμενη έκδοση: [Έκθεση για το άσυλο 2024](#)

Ως θεματοφύλακας του δικαίου της ΕΕ, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) «εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συνθηκών» (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 19 παράγραφος 1). Στο πλαίσιο της αποστολής του, το ΔΕΕ διασφαλίζει την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου της ΕΕ· εξετάζει τη νομιμότητα των πράξεων των θεσμικών οργάνων της ΕΕ· και κρίνει κατά πόσον τα κράτη μέλη έχουν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους βάσει του πρωτογενούς και του παράγωγου δικαίου. Το ΔΕΕ παρέχει επίσης ερμηνείες του δικαίου της ΕΕ, όταν ζητούνται από εθνικούς δικαστές. Επομένως, το Δικαστήριο αποτελεί τη δικαστική αρχή της ΕΕ και, σε συνεργασία με τα δικαστήρια των κρατών μελών, διασφαλίζει την ομοιόμορφη εφαρμογή και ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου.

Σε θέματα διεθνούς προστασίας, το ΔΕΕ ερμηνεύει τις διατάξεις του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ), καθοδηγώντας τις αρμόδιες για το άσυλο αρχές και τα δικαστήρια των κρατών μελών προς μια ενιαία ερμηνεία και εφαρμογή των σχετικών διατάξεων περί ασύλου. Το ΔΕΕ θα εξακολουθήσει να καθοδηγεί τα κράτη μέλη στη διαδικασία αυτή μέσω γενικών αρχών που έχουν παγιωθεί στην προηγούμενη νομολογία του και μέσω περαιτέρω ερμηνειών μετά την εφαρμογή του συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο.

Βασική νομολογία του ΔΕΕ σχετικά με το άσυλο το 2024

Το 2024, το ΔΕΕ εξέδωσε περίπου 20 αποφάσεις και εντολές για την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ), οι οποίες καλύπτουν θέματα σχετικά με τα εξής:

- διαδικασία του Δουβλίνου
- μέτρα κράτησης
- έννοιες ασφαλούς χώρας
- εξέταση μεταγενέστερων αιτήσεων
- αξιολόγηση της προστασίας που παρέχεται από την UNRWA
- ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου
- δίωξη γυναικών λόγω φύλου
- δευτερογενείς μετακινήσεις των δικαιούχων διεθνούς προστασίας
- οι επιπτώσεις της προστασίας των προσφύγων στις διαδικασίες έκδοσης
- οικογενειακή επανένωση για ασυνόδευτους ανηλίκους
- προσωρινή προστασία
- επιστροφή κατόπιν αρνητικής απόφασης ασύλου
- εφαρμογή των αποφάσεων του ΔΕΕ σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου

Το ΔΕΕ ανέλυσε λεπτομερώς την ερμηνεία της έννοιας των συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής στο υπεύθυνο κράτος μέλος, συνθήκες που ενδέχεται να αποκλείουν τη μεταφορά βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου. Δύο αποφάσεις εξέτασαν την έννοια αυτή σε σχέση με τη μεγάλη εισροή αφίξεων, η οποία επηρεάζει την ικανότητα υποδοχής ενός κράτους μέλους και οδηγεί σε μονομερή αναστολή των μεταφορών βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου, καθώς και σε σχέση με ισχυρισμούς περί επαναπροωθήσεων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ που αποκλείουν την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Οι αποφάσεις αυτές θα χρησιμεύσουν ως παράμετρος για την ερμηνεία των αντίστοιχων διατάξεων του νέου [κανονισμού της ΕΕ για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης \(AMMR\)](#).

Το ΔΕΕ εξέδωσε επίσης αποφάσεις που ερμηνεύουν τις έννοιες της ασφαλούς χώρας καταγωγής και της ασφαλούς τρίτης χώρας, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές, λαμβανομένων υπόψη των τροποποιήσεων που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 16 Απριλίου 2025¹ και των παραπομπών που εκκρεμούν ενώπιον του ΔΕΕ, οι οποίες εγείρουν περαιτέρω ερωτήματα σχετικά με την εφαρμογή των εν λόγω εννοιών.

Είναι σημαντικό ότι, το 2024, το ΔΕΕ εξέδωσε απόφαση για τρεις υποθέσεις-ορόσημο σχετικά με την έμφυλη βία και τις διώξεις κατά γυναικών, αποσαφηνίζοντας και επεκτείνοντας το πεδίο της προστασίας που παρέχεται στις γυναίκες και τα κορίτσια που ζητούν διεθνή προστασία, ενώ παράλληλα αποφάνθηκε κατηγορηματικά ότι στις γυναίκες που διατρέχουν κίνδυνο έμφυλης βίας μπορεί να χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα λόγω του φύλου τους. Οι υποθέσεις αφορούσαν τη σωματική, ψυχική και σεξουαλική βία, την ταύτιση με την αξία της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, και τα μέτρα που λαμβάνονται από ένα κράτος οδηγώντας σε διακρίσεις εις βάρος των γυναικών.

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Δελτίο Τύπου: Η Επιτροπή προτείνει να επισπευσθούν τα στοιχεία του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, καθώς και ένας πρώτος ενωσιακός κατάλογος ασφαλών χωρών καταγωγής](#), 16 Απριλίου 2025.

Τέλος, το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως αποφάνθηκε ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης με τους γονείς τους και κατ' εξαίρεση με βαριά πάσχοντα αδελφό ή αδελφή, ακόμη και αν ο ανήλικος ενηλικιώθηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης. Η απόφαση ενίσχυσε περαιτέρω την προστασία που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανήλικους, οι οποίοι αποτελούν ευάλωτη κατηγορία που χρειάζεται στήριξη.

1. Διαδικασία του Δουβλίνου

Τρεις αποφάσεις του ΔΕΕ το 2024 αφορούσαν τις διαδικασίες του Δουβλίνου. Οι δύο πρώτες υποθέσεις έθεταν παρόμοιο ζήτημα, ήτοι τον κίνδυνο να υποστούν αιτούντες διεθνή προστασία απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση κατόπιν μεταφοράς βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου, η οποία μπορεί να οφείλεται σε συστημική έλλειψη στη διαδικασία ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής που παρέχονται στο υπεύθυνο κράτος μέλος, μεταξύ άλλων από επαναπροωθήσεις στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, που αποκλείουν την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου. Οι δύο αυτές υποθέσεις αφορούν καταστάσεις στις οποίες ένα κράτος μέλος έχει οριστεί ως υπεύθυνο, βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου και βρίσκεται αντιμέτωπο με μεγάλη εισροή αφίξεων που επηρεάζει την ικανότητα υποδοχής του.

Η τρίτη υπόθεση αφορούσε την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III και το κατά πόσον τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν δυνατότητα πραγματικής προσφυγής για την προσβολή απόφασης που αρνείται την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας. Εφόσον σύμφωνα με την υπόθεση αυτή επαφίεται στα κράτη μέλη να καθορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να υλοποιούνται τα αιτήματα εφαρμογής της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας και να αποφασίζουν εάν θα παρέχουν δικαίωμα προσφυγής ή αναστολής απορριπτικής απόφασης σχετικά με την άρνηση εφαρμογή της ρήτρας, η υπόθεση θα χρησιμεύσει ως παράμετρος για την ερμηνεία των αντίστοιχων διατάξεων του νέου [κανονισμού της ΕΕ για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης \(AMMR\)](#).

1.1. Συστημικές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής στο υπεύθυνο κράτος μέλος

Η απόφαση επί της υπόθεσης [RL, QS κατά Bundesrepublik Deutschland](#) (C-185/24 και C-189/24, 19 Δεκεμβρίου 2024) έχει, γενικά, συνέπειες για τις περιπτώσεις στις οποίες το κράτος μέλος που έχει οριστεί ως υπεύθυνο βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου αντιμετωπίζει μεγάλη εισροή αφίξεων που επηρεάζει την ικανότητα υποδοχής του, αλλά και, πιο συγκεκριμένα, έχει συνέπειες για τις προσφυγές κατά αποφάσεων σχετικά με μεταφορές βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου προς την Ιταλία, δεδομένου ότι οι ιταλικές αρχές εξακολουθούν να αναστέλλουν μονομερώς τις περισσότερες εισερχόμενες μεταφορές.

Η υπόθεση προέκυψε στο πλαίσιο του αιτήματος της ιταλικής μονάδας του Δουβλίνου προς τα κράτη μέλη να αναστείλουν προσωρινά όλες τις μεταφορές προς την Ιταλία για τεχνικούς λόγους, οι οποίοι στη συνέχεια επιβεβαιώθηκε ότι ήταν η έλλειψη χώρων υποδοχής στην Ιταλία λόγω του μεγάλου αριθμού αφίξεων. Δύο Σύροι υπήκοοι υπέβαλαν αίτηση ασύλου στη Γερμανία, ενώ σύμφωνα με τη βάση δεδομένων Eurodac, η Ιταλία προσδιορίστηκε ως το

υπεύθυνο κράτος μέλος για την εξέταση των δύο αιτήσεων. Δεδομένου ότι η Ιταλία είχε αναστείλει μονομερώς τις εισερχόμενες μεταφορές, το αιτούν γερμανικό δικαστήριο ζήτησε από το ΔΕΕ να αποφασίσει την ερμηνεία του άρθρου 3 παράγραφος 2 του κανονισμού Δουβλίνο III, το οποίο προβλέπει τις δύο σωρευτικές προϋποθέσεις που αποκλείουν τη μεταφορά λόγω συστημικών ελλείψεων στο κράτος μέλος το οποίο έχει προσδιοριστεί ως υπεύθυνο.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η μονομερής αναστολή των εισερχόμενων μεταφορών λόγω ανεπαρκούς ικανότητας υποδοχής δεν δικαιολογεί από μόνη της τη διαπίστωση συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής του υπεύθυνου κράτους μέλους, οι οποίες θα επέφεραν απαγόρευση μιας μεταφοράς. Στην απόφασή του, το δικαστήριο υποστήριξε ότι, βάσει της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, πρέπει να τεκμαίρεται ότι η μεταχείριση που επιφυλάσσεται στους αιτούντες σε κάθε κράτος μέλος είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χάρτη της ΕΕ), της Σύμβασης για τους πρόσφυγες και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Ωστόσο, το δικαστήριο επισήμανε ότι ο κανονισμός Δουβλίνο III θέτει δύο σωρευτικές προϋποθέσεις που αποκλείουν τη μεταφορά:

- i) Συστημικές ελλείψεις, δηλαδή ελλείψεις που εξακολουθούν να υφίστανται και αφορούν τη διαδικασία ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής που ισχύουν για όλους τους αιτούντες ή για ορισμένες ομάδες αιτούντων διεθνή προστασία και χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλό βαθμό σοβαρότητας, ανάλογα με τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης· και
- ii) Ελλείψεις που συνεπάγονται κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη.

Το δικαστήριο έκρινε ότι ένα υπεύθυνο κράτος μέλος δεν μπορεί να απαλλαγεί μονομερώς από τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του κανονισμού, ούτε μπορεί να τεκμηριωθεί η ύπαρξη συστημικών ελλείψεων μόνο επ' αυτής της βάσης, καθώς κάτι τέτοιο θα υπονόμει τη λειτουργία του ΚΕΣΑ, και ιδίως την εφαρμογή του κανονισμού Δουβλίνο III, και θα ενθάρρυνε τις δευτερογενείς μετακινήσεις των αιτούντων άσυλο, ενθαρρύνοντας τους αιτούντες να συνεχίσουν τη διαδρομή τους σε άλλο κράτος μέλος που πιστεύουν ότι θα τους προσφέρει ευνοϊκότερες συνθήκες. Ως εκ τούτου, αποφάνθηκε ότι οι δύο προαναφερθείσες προϋποθέσεις μπορούν να εξακριβωθούν μόνο κατόπιν ανάλυσης που διενεργεί το δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται προσφυγής κατά απόφασης μεταφοράς. Η ανάλυση αυτή πρέπει να λαμβάνει υπόψη αντικειμενικές, αξιόπιστες, συγκεκριμένες και ενημερωμένες πληροφορίες, οι οποίες περιλαμβάνουν μια μελλοντική πτυχή, καθώς το αρμόδιο δικαστήριο πρέπει να εξετάζει τους κινδύνους στους οποίους θα εκτεθεί το πρόσωπο κατά τον καθ' εαυτόν χρόνο της μεταφοράς, στη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου και μετά το πέρας της διαδικασίας ασύλου.

Εκτός από την ερμηνεία της έννοιας των συστημικών ελλείψεων σε σχέση με τις μονομερείς αναστολές των μεταφορών βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου, το ΔΕΕ ανέλυσε το 2024 την πρακτική των επαναπροωθήσεων ως συστημικών ελλείψεων που αποκλείουν τη μεταφορά σε υπεύθυνο κράτος μέλος. Η υπόθεση [Χ κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας](#) (C-392/22, 29 Φεβρουαρίου 2024) αφορούσε τη μεταφορά ενός Σύρου υπηκόου από τις Κάτω Χώρες στην Πολωνία, από όπου φέρεται να είχε ήδη επαναπροωθηθεί τρεις φορές στη Λευκορωσία, αναγκάστηκε να παραμείνει στο δάσος υπό αφόρητες συνθήκες διαβίωσης και τέθηκε υπό κράτηση στα σύνορα.

Το δικαστήριο επισήμανε κατ' αρχάς ότι οι επαναπροωθήσεις θίγουν το δικαίωμα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας στο πλαίσιο του ΚΕΣΑ και παραβιάζουν την αρχή της *μη επαναπροώθησης* εάν συνίστανται στην απομάκρυνση αιτούντων άσυλο προς τρίτη χώρα στο έδαφος της οποίας διατρέχουν κίνδυνο δίωξης. Το δικαστήριο υπενθύμισε επίσης ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών δεν θα πρέπει να κρατούνται απλώς και μόνον επειδή ζητούν διεθνή προστασία. Για τους λόγους αυτούς, το δικαστήριο επισήμανε ότι οι επαναπροωθήσεις και η κράτηση σε συνοριακούς σταθμούς ελέγχου δεν είναι σύμφωνες με το δίκαιο της ΕΕ και συνιστούν σοβαρές ελλείψεις στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής των αιτούντων.

Ωστόσο, το ΔΕΕ τόνισε ότι το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετάζει εάν οι ελλείψεις αυτές είναι συστημικές και εάν δημιουργούν πραγματικό κίνδυνο απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, ώστε να αποκλειστεί μια μεταφορά βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου. Το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν πρέπει να πραγματοποιείται μεταφορά βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου όπου υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι ο αιτών θα διέτρεχε, κατά τη μεταφορά ή κατόπιν αυτής, πραγματικό κίνδυνο να υποστεί επαναπροώθηση ή κράτηση, η οποία θα τον περιήγαγε σε κατάσταση έσχατης υλικής στέρησης, που θα ισοδυναμούσε με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Το δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, πριν προβεί στη μεταφορά, το κράτος μέλος οφείλει:

- να λάβει υπόψη όλες τις πληροφορίες που παρέχει ο αιτών, ιδίως όσον αφορά την ενδεχόμενη ύπαρξη πραγματικού κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά τη μεταφορά ή κατόπιν αυτής·
- να συνεργαστεί για τη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών ή να διακριβώσει το υποστατό τους.

Το ΔΕΕ υπογράμμισε επίσης ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει επιμέρους εγγυήσεις από το υπεύθυνο κράτος μέλος και, εφόσον οι εγγυήσεις αυτές παρασχεθούν και εφόσον προκύπτει ότι είναι αξιόπιστες και επαρκείς για να αποκλειστεί εντελώς η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, το κράτος μέλος μπορεί να προβεί στη μεταφορά.

Επομένως, οι δύο αυτές αποφάσεις επισήμαναν τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια μεταφορά δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί λόγω συστημικών ελλείψεων στη διαδικασία ασύλου και στις συνθήκες υποδοχής στο υπεύθυνο κράτος μέλος.

1.2. Ανασταλτικό αποτέλεσμα μιας προσφυγής που ασκείται κατά άρνησης εφαρμογής της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας

Η τρίτη απόφαση σχετικά με τον κανονισμό Δουβλίνο III το 2024 αφορούσε τη δυνατότητα προσφυγής κατά απορριπτικής απόφασης όσον αφορά την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας. Η απόφαση αυτή μπορεί να είναι σημαντική για την καθοδήγηση της εφαρμογής του κανονισμού για τη διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης, ιδίως όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 35 σχετικά με τις ρήτρες διακριτικής ευχέρειας και του άρθρου 43 σχετικά με τις προσφυγές κατά απόφασης μεταφοράς, υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 62, η οποία προβλέπει γενικά το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής για την εγγύηση της προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, των δικαιωμάτων του παιδιού και της προστασίας από απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση λόγω μεταφοράς.

Στην υπόθεση [AHY κατά Minister for Justice](#) (C-359/22, 18 Απριλίου 2024), το Ανώτερο Δικαστήριο της Ιρλανδίας υπέβαλε ερωτήματα στο ΔΕΕ για την έκδοση προδικαστικής απόφασης σχετικά με την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III και το ανασταλτικό αποτέλεσμα προσφυγής που ασκείται κατά απορριπτικής απόφασης όσον αφορά την εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας. Η υπόθεση αφορούσε Σομαλό υπήκοο, ο οποίος, υπέβαλε αίτηση ασύλου στην Ιρλανδία αφού είχαν απορριφθεί οι αιτήσεις του για άσυλο στη Σουηδία. Μετά την απόρριψη της αίτησής του στην Ιρλανδία, ζήτησε από τις ιρλανδικές αρχές να εφαρμόσουν τη ρήτρα διακριτικής ευχέρειας βάσει του άρθρου 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III. Στην παραπομπή του, το Ανώτατο Δικαστήριο επισήμανε την ιδιαιτερότητα του ιρλανδικού συστήματος, στο οποίο η απόφαση σχετικά με μεταφορά βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Διεθνούς Προστασίας (International Protection Office - IPO) [με δυνατότητα προσφυγής ενώπιον του δικαστηρίου εκδίκασης προσφυγών στον τομέα της διεθνούς προστασίας (International Protection Administrative Tribunal - IPAT)], και μπορεί να καταστεί οριστική έως ότου υποβληθεί αίτημα για εφαρμογή της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας, η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Υπουργού Δικαιοσύνης (με δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας της δράσης της διοίκησης από το Ανώτατο Δικαστήριο).

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το άρθρο 27 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να παρέχουν δυνατότητα πραγματικής προσφυγής κατά απόφασης που εκδίδεται δυνάμει της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας του άρθρου 17 παράγραφος 1 του κανονισμού Δουβλίνο III, και ότι το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να εφαρμόζει απόφαση μεταφοράς βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III πριν οριστικοποιηθεί το αίτημα ή ο δικαστικός έλεγχος της εφαρμογής της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας. Η απόφαση αυτή παρέχει τη διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη να καθορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να υποβληθούν αιτήματα εφαρμογής της ρήτρας διακριτικής ευχέρειας, και εάν θα παρέχουν δικαίωμα προσφυγής ή αναστολής αρνητικής απόφασης σχετικά με την εφαρμογή της ρήτρας. Ως εκ τούτου, η απόφαση μπορεί επίσης να καταστεί κρίσιμης σημασίας για την ερμηνεία των αντίστοιχων διατάξεων του κανονισμού AMMR.

2. Μέτρα κράτησης

Στην υπόθεση [C. κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \[Bouskoura\]](#) (C-387/24, 4 Οκτωβρίου 2024), το ΔΕΕ αποσαφήνισε το πεδίο εφαρμογής της δικαστικής επανεξέτασης διαδοχικών μέτρων κράτησης όταν η πρώτη διαταγή κράτησης για τη διασφάλιση της εφαρμογής μεταφοράς βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου κρίθηκε παράνομη, αλλά ο ενδιαφερόμενος εξακολούθησε να κρατείται. Η δεύτερη διαταγή κράτησης καταρτιζόταν προκειμένου να εξασφαλιστεί η απομάκρυνση του αιτούντος προς τη χώρα καταγωγής του, αφού εκείνος ανακάλεσε την αίτηση για παροχή διεθνούς προστασίας. Ενώ η ολλανδική νομοθεσία προέβλεπε μέγιστο χρονικό διάστημα 48 ωρών για την κράτηση αιτούντος διεθνής προστασία μετά τη λήξη του πρώτου μέτρου κράτησης βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III, ο αιτών τέθηκε υπό κράτηση για 3 ημέρες έως την έκδοση της διαταγής κράτησης δυνάμει της οδηγίας για την επιστροφή. Οι ολλανδικές αρχές αναγνώρισαν το σφάλμα και προσέφεραν 100 ευρώ ως αποζημίωση για μία ημέρα παράνομης κράτησης.

Το ΔΕΕ τόνισε κατ' αρχάς ότι κάθε κράτηση υπηκόου τρίτης χώρας, είτε βάσει του άρθρου 15 παράγραφοι 2 και 4 της οδηγίας για την επιστροφή, είτε βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 3 της οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή, είτε βάσει του άρθρου 28 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III, συνιστά σοβαρή επέμβαση στο δικαίωμα στην

ελευθερία το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Χάρτη, και ότι η εξουσία των αρμόδιων εθνικών αρχών να χρησιμοποιούν το μέτρο αυτό περιορίζεται αυστηρά από τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που διέπουν αυτά τα μέτρα. Επιπλέον, το δικαστήριο υπογράμμισε ότι, όταν δεν πληρούνται πλέον οι προϋποθέσεις αυτές, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να αφήνεται αμέσως ελεύθερος.

Το δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι δεν μπορεί να ληφθεί απόφαση κράτησης ενός αιτούντος άσυλο βάσει της οδηγίας για την επιστροφή και, συγχρόνως, βάσει της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής και του κανονισμού Δουβλίνο III.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι το δίκαιο της ΕΕ δεν υποχρεώνει τις εθνικές αρχές να απολύουν αμέσως τους αιτούντες που κρατούνται βάσει της οδηγίας για την επιστροφή, ακόμη και αν η προηγούμενη κράτησή τους βάσει του κανονισμού Δουβλίνο III κρίθηκε παράνομη. Ο λόγος για τον περιορισμό αυτό επισημάνθηκε στην προηγούμενη νομολογία του δικαστηρίου (C-329/11 PPU, 2011), στην οποία κρίθηκε ότι ο στόχος της οδηγίας για την επιστροφή θα διακυβευόταν εάν εμποδίζονταν τα κράτη μέλη να αποτρέψουν, με μέτρο στερητικό της ελευθερίας, τη διαφυγή ενός προσώπου ύποπτου για παράνομη διαμονή πριν ακόμα αποσαφηνιστεί η κατάσταση του.

Το δικαστήριο πρόσθεσε ότι η ερμηνεία αυτή συνάδει με την υποχρέωση των κρατών μελών, δυνάμει του άρθρου 47 του Χάρτη της ΕΕ, να διασφαλίζουν την αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης, η οποία περιλαμβάνει την υποχρέωση της δικαστικής αρχής, που είναι αρμόδια να αποφαινεται επί κάθε πραγματικού και νομικού στοιχείου, να αφήνει ελεύθερο τον ενδιαφερόμενο μόλις προκύψει ότι η κράτηση δεν είναι νόμιμη. Το δικαστήριο διευκρίνισε περαιτέρω ότι η διαπίστωση του παράνομου χαρακτήρα ενός μέτρου κράτησης δεν συνεπάγεται πάντοτε την άμεση απόλυση του ενδιαφερομένου, δεδομένου ότι ενδέχεται να μην είναι δυνατή η αποκατάσταση των δικαιωμάτων του προσώπου αυτού, όταν ένα νέο μέτρο κράτησης τεκμηριώνεται δεόντως βάσει άλλου νομικού ερείσματος. Ως εκ τούτου, πρέπει να προβλέπεται αποζημίωση ως μέσο επανόρθωσης σε περίπτωση παράνομης στέρησης της ελευθερίας.

Τέλος, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο δεν ζήτησε από το ΔΕΕ να αποφανθεί για το εάν είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ η 48ωρη χρονική περίοδος που προβλέπει το ολλανδικό δίκαιο, το ΔΕΕ έκρινε ότι δεν ήταν αναγκαίο να αξιολογήσει τη συμβατότητά της με την υποχρέωση άμεσης απόλυσης του ενδιαφερομένου, όπως προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 3 της οδηγίας για τις συνθήκες υποδοχής και στο άρθρο 28 παράγραφος 4 του κανονισμού Δουβλίνο III.

3. Έννοιες ασφαλούς χώρας

Στο τμήμα μείζονος συνθέσεως, στις 4 Οκτωβρίου 2024, το ΔΕΕ εξέδωσε την πρώτη του απόφαση στην οποία ερμηνεύει την ουσία της έννοιας της ασφαλούς χώρας καταγωγής, ενώ σε άλλη υπόθεση που εκδικάστηκε την ίδια ημέρα το δικαστήριο αποφάνθηκε για την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας, στο πλαίσιο της πρώτης αίτησης που υπέβαλαν στο ΔΕΕ ελληνικά δικαστήρια για την έκδοση προδικαστικής απόφασης σχετικά με τις διατάξεις για το άσυλο.

Οι αποφάσεις αυτές είναι σημαντικές, καθώς παρέχουν καίριας σημασίας κατευθυντήριες αρχές για διάφορες παραπομπές που έχουν υποβληθεί από ιταλικά δικαστήρια σχετικά με τη συμβατότητα του ιταλικού δικαίου με το δίκαιο της ΕΕ όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των

ασφαλών χωρών καταγωγής.² Επικεντρώνονται στη νομοθετική αρμοδιότητα, στη διαφάνεια των πηγών, στην ικανότητα ενός εθνικού δικαστηρίου να αξιολογεί τις πληροφορίες που αντλούνται ανεξάρτητα από τον χαρακτηρισμό μιας χώρας ως ασφαλούς στις διαδικασίες επικύρωσης της κράτησης, και στον χαρακτηρισμό χωρών ως ασφαλών για συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων. Για τις παραπομπές που έχουν αποσταλεί στο ΔΕΕ από το [δικαστήριο της Ρώμης](#) και το [δικαστήριο της Μπολόνιας](#), οι οποίες εκκρεμούν επί του παρόντος στο πλαίσιο των υποθέσεων [C-758/24](#) [Alace] και [C-759/24](#) [Canpelli], πρόκειται να εκδοθούν αποφάσεις με ταχεία διαδικασία. Στις εν λόγω συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, ο γενικός εισαγγελέας de la Tour εξέδωσε, στις 10 Απριλίου 2025, προτάσεις, που κατέληγαν στο συμπέρασμα ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να χαρακτηρίσει ασφαλείς χώρες καταγωγής με νομοθετική πράξη και πρέπει να γνωστοποιεί, για τους σκοπούς του δικαστικού ελέγχου, τις πηγές πληροφοριών στις οποίες βασίζεται ο χαρακτηρισμός αυτός.³

Εκτός από αυτές τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις που έχουν παραπεμφθεί από ιταλικά δικαστήρια, το ΔΕΕ αναμένεται επίσης να αποφανθεί στην υπόθεση [C-718/24](#) επί παραπομπής από το διοικητικό δικαστήριο της πόλης της Σόφιας (Βουλγαρία) σχετικά με την έννοια των ασφαλών τρίτων χωρών, με συγκεκριμένα ερωτήματα σχετικά με την απαίτηση ύπαρξης συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της ασφαλούς τρίτης χώρας, και σχετικά με το κατά πόσον η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς νομοθετική διάταξη, αλλά με αναφορά σε γενικές πηγές και σε απόφαση εκτελεστικού οργάνου.

Όλες αυτές οι αποφάσεις θα έχουν αντίκτυπο στις πρωτοβουλίες για την εξωτερίκευση της διαδικασίας ασύλου σε τρίτες χώρες και στη δυνατότητα επέκτασης της εφαρμογής της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας.

3.1. Ασφαλής χώρα καταγωγής

Στην πρώτη απόφασή του όπου ερμήνευσε την ουσία της έννοιας της ασφαλούς χώρας καταγωγής, [CV κατά Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky](#) (C-406/22, 4 Οκτωβρίου 2024), το ΔΕΕ, σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, αποσαφήνισε την ερμηνεία του άρθρου 37 της αναδιατυπωμένης οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου (ΟΔΑ) σχετικά με τον χαρακτηρισμό τρίτης χώρας ως ασφαλούς χώρας καταγωγής όταν η χώρα αυτή παρεκκλίνει από τις υποχρεώσεις που προβλέπει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), σύμφωνα με το άρθρο 15 (παρέκκλιση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης) της Σύμβασης. Στην υπόθεση αυτή, η αίτηση ενός Μολδαβού υπηκόου, ο οποίος ζήτησε διεθνή προστασία στην Τσεχία, απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι η Μολδαβία, με εξαίρεση την Υπερδνειστερία, είχε χαρακτηριστεί ασφαλής χώρα καταγωγής, και ο ίδιος δεν ήταν σε θέση να αποδείξει ότι αυτό δεν ίσχυε στην περίπτωση του. Η Μολδαβία είχε παρεκκλίνει από την ΕΣΔΑ από τις 25 Φεβρουαρίου 2022, λόγω της ενεργειακής κρίσης που αντιμετώπιζε, και παρέτεινε την παρέκκλιση στις 28 Απριλίου 2022, λόγω της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι μια τρίτη χώρα δεν χάνει αυτομάτως τον χαρακτηρισμό της ως ασφαλούς χώρας καταγωγής απλώς και μόνο επειδή επικαλείται παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 15 της ΕΣΔΑ. Ωστόσο, το κράτος μέλος πρέπει να αξιολογήσει κατά πόσον η παρέκκλιση επηρεάζει τη συμμόρφωση της χώρας με τα κριτήρια ασφάλειας και, στο πλαίσιο αυτό, το

² Βλ. κατάλογο αυτών των παραπομπών [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

³ [Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα de la Tour](#), συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-758/24 [Alace] και C-759/24 [Canpelli], 10 Απριλίου 2025.

γεγονός ότι η χώρα επικαλέστηκε παρέκκλιση αποκαλύπτει «την ύπαρξη αυξημένου κινδύνου να μεταβληθεί σημαντικά ο τρόπος με τον οποίον εφαρμόζονται οι κανόνες περί δικαιωμάτων και ελευθεριών στην [...] τρίτη χώρα». Είναι σημαντικό ότι το ΔΕΕ αποφάνθηκε επίσης ότι μια τρίτη χώρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ασφαλής χώρα καταγωγής εάν ορισμένες περιοχές εντός αυτής δεν πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις ασφάλειας που περιγράφονται στο παράρτημα Ι της αναδιατυπωμένης οδηγίας σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (Αναδιατυπωμένης ΟΔΑ) .

Ειδικότερα, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι τα δικαστήρια πρέπει να διενεργούν πλήρη και *ex nunc* εξέταση της υπόθεσης, εξετάζοντας αυτεπαγγέλτως τυχόν πιθανές παραβάσεις των κριτηρίων χαρακτηρισμού, ακόμη και αν δεν τεθούν ρητώς από τον αιτούντα. Η απόφαση αυτή έχει ήδη εφαρμοστεί από τα εθνικά δικαστήρια της Ιταλίας⁵, καθώς στο πλαίσιο του πρωτοκόλλου Ιταλίας-Αλβανίας του 2023⁶, αιτούντες από ασφαλείς χώρες καταγωγής παραπέμφθηκαν στην ταχεία διαδικασία και τέθηκαν υπό κράτηση, με σκοπό να σταλούν στην Αλβανία για την επεξεργασία των αιτήσεών τους και, όπως προαναφέρθηκε, αναμένεται να εκδοθούν περαιτέρω αποφάσεις επί του θέματος από το ΔΕΕ σχετικά με παραπομπές από ιταλικά δικαστήρια.

3.2. Ασφαλής τρίτη χώρα

Στην υπόθεση [Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο κατά Υπουργού Εξωτερικών, Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου](#) (C-134/23, 4 Οκτωβρίου 2024), το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι το άρθρο 38 της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ, σε συνδυασμό με το άρθρο 18 του Χάρτη της ΕΕ, δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να χαρακτηρίσει μια τρίτη χώρα ως γενικά ασφαλή, ακόμη και αν αυτή έχει αναστείλει τις επανεισδοχές και δεν προβλέπεται αλλαγή της θέσης αυτής. Ειδικά για τη συγκεκριμένη υπόθεση, αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα μπορεί να χαρακτηρίσει την Τουρκία ως ασφαλή τρίτη χώρα, ακόμη και αν στην πράξη οι επανεισδοχές στην Τουρκία έχουν ανασταλεί. Ωστόσο, εάν δεν πραγματοποιούνται επανεισδοχές στην πράξη, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απορρίπτουν τις αιτήσεις ασύλου ως απαράδεκτες βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ, και δεν μπορούν να αναβάλλουν αδικαιολόγητα την εξέταση των αιτήσεων ασύλου. Πρέπει να μεριμνούν ώστε η εξέταση αυτή να διεξάγεται σε ατομική βάση και τηρουμένων των προθεσμιών που ορίζονται στο άρθρο 31.

Μια αίτηση για προδικαστική απόφαση την οποία υπέβαλε η Βουλγαρία εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον του ΔΕΕ ([C-718/24](#)) σχετικά με τον χαρακτηρισμό της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας για ανήλικο Σύριο υπήκοο που είχε ζήσει στην Κωνσταντινούπολη για 1 μήνα, όπου διέμεναν επίσης δύο αδελφοί του και τρεις αδελφές του. Η απόφαση της διοικητικής αρχής βασίστηκε αποκλειστικά σε θεωρούμενο σύνδεσμο μεταξύ του αιτούντος και της ασφαλούς τρίτης χώρας. Το αιτούν δικαστήριο ρώτησε εάν η αναδιατυπωμένη οδηγία ΟΔΑ απαιτεί από τα κράτη μέλη να θεσπίσουν εθνικά κριτήρια για να καθορίζουν αν υπάρχει σύνδεσμος μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας. Όσον αφορά το πρώτο

⁴ Η *ex nunc* εξέταση ορίζεται στο [γλωσσάριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης \(ΕΑΜ\)](#) ως εξής: Στις διαδικασίες προσφυγής, η εξέταση από το δικαστήριο των αποδεικτικών στοιχείων της υπόθεσης (όλα τα στοιχεία, τα πραγματικά περιστατικά και τα νομικά ζητήματα) που είναι διαθέσιμα κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης· κατ' αυτόν τον τρόπο δίνεται στα δικαστήρια η δυνατότητα να λαμβάνουν υπόψη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία η διοίκηση δεν μπορούσε να γνωρίζει κατά την πρωτοβάθμια διαδικασία.

⁵ Βλ. παραδείγματα τέτοιων υποθέσεων [εδώ](#) στη βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ.

⁶ Βλ. το κείμενο του ιταλικού [νόμου αριθ. 14 της 21ης Φεβρουαρίου 2024](#).

ερώτημα, το ΔΕΕ είχε προηγουμένως αποφανθεί στην υπόθεση [LH](#) (C-564/18, 19 Μαρτίου 2020) ότι η διέλευση αιτούντος διεθνή προστασία από τρίτη χώρα δεν μπορεί να αποτελεί «σύνδεσμο» κατά την έννοια του άρθρου 38 παράγραφος 2 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ. Το βουλγαρικό δικαστήριο ρώτησε επίσης το ΔΕΕ αν η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς νομοθετική διάταξη, αλλά με αναφορά σε γενικές πηγές και σε απόφαση εκτελεστικού οργάνου. Τέλος, το βουλγαρικό δικαστήριο ρώτησε το ΔΕΕ εάν, σε περίπτωση που το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει δικαστικό έλεγχο, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της προσφυγής πρέπει να δηλώσει αρμόδιο να αποφανθεί σχετικά με τη νομιμότητα της απόφασης που έλαβε η διοικητική αρχή όσον αφορά τον σύνδεσμο με τη θεωρούμενη ασφαλή τρίτη χώρα.

4. Μεταγενέστερες αιτήσεις

Το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης οδηγίας ΟΔΑ σε δύο αποφάσεις όπου τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με δύο διαφορετικές πτυχές: 1) το παραδεκτό μιας αίτησης που υποβάλλεται σε ένα δεύτερο κράτος μέλος, όταν μια αίτηση για προστασία σε ένα πρώτο κράτος μέλος έχει απορριφθεί ως σιωπηρώς ανακληθείσα, αλλά δεν έχει ακόμη οριστικοποιηθεί, και 2) εάν μια απόφαση του ΔΕΕ μπορεί να θεωρηθεί ως νέο στοιχείο ή διαπίστωση που δικαιολογεί νέα εξέταση της ουσίας μιας αίτησης ασύλου. Και οι δύο αποφάσεις προσθέτουν σχετικές κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να ακολουθούν τα κράτη μέλη κατά την ερμηνεία της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ.

4.1. Αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων για αιτήσεις ασύλου

Στην [υπόθεση N.A.K. και λοιποί κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#) (συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-123/23 και C-202/23, 19 Δεκεμβρίου 2024), το ΔΕΕ διευκρίνισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μια αίτηση που υποβάλλεται σε ένα κράτος μέλος μπορεί να απορριφθεί ως απαράδεκτη όταν ο αιτών έχει ήδη ζητήσει διεθνή προστασία σε άλλο κράτος μέλος.

Η υπόθεση αφορούσε τρεις αιτούντες που υπέβαλαν αιτήσεις ασύλου στη Γερμανία, αφού είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου στο Βέλγιο, την Πολωνία και την Ισπανία, αντίστοιχα. Το αποτέλεσμα των αιτήσεών τους στις τελευταίες αυτές χώρες διέφερε, από την οριστική απόρριψη της αίτησης, καθώς δεν αποδείχθηκε ότι υπήρχε κίνδυνος δίωξης ή σοβαρής βλάβης στη χώρα καταγωγής, έως την περάτωση της αίτησης λόγω σιωπηρής ανάκλησης, χωρίς να εξεταστεί η ουσία και με δυνατότητα επανέναρξης της διαδικασίας εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.

Το δικαστήριο παρατήρησε κατ' αρχάς ότι μια αίτηση για διεθνή προστασία μπορεί να χαρακτηριστεί μεταγενέστερη αίτηση και να απορριφθεί ως απαράδεκτη ελλείψει νέων στοιχείων ή πορισμάτων, ακόμη και όταν η αίτηση έχει υποβληθεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο που έλαβε την οριστική απόφαση επί της προηγούμενης αίτησης. Όπως σημείωσε το δικαστήριο, αυτό συνάδει με την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών, στην οποία στηρίζεται το ΚΕΣΑ. Το δικαστήριο πρόσθεσε ότι, όταν λαμβάνεται απόφαση να περατωθεί η εξέταση μετά από σιωπηρή ανάκληση, μια περαιτέρω αίτηση που υποβάλλεται σε άλλο κράτος μέλος μετά την έκδοση μιας τέτοιας απόφασης από το πρώτο κράτος μέλος μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως μεταγενέστερη αίτηση, εφόσον η απόφαση είναι οριστική και δεν υπόκειται σε επανέναρξη της διαδικασίας ή σε προσφυγή.

Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ έκανε διάκριση μεταξύ των δύο καταστάσεων που παρουσιάζονται στην υπόθεση, διευκρινίζοντας ότι το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 στοιχείο ιζ), δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να απορρίψουν μεταγενέστερη αίτηση ως απαράδεκτη όταν έχει υποβληθεί μετά την απόρριψη προηγούμενης αίτησης σε άλλο κράτος μέλος με οριστική απόφαση. Ωστόσο, υπογράμμισε ότι το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος να απορρίψει μια νέα αίτηση ως απαράδεκτη αφού ο αιτών έχει ζητήσει διεθνή προστασία σε άλλο κράτος μέλος το οποίο αποφάσισε να περατώσει την εξέταση της προηγούμενης αίτησης λόγω σιωπηρής ανάκλησής της, αλλά η απόφαση δεν είναι ακόμη οριστική.

4.2. Νέα στοιχεία ή πορίσματα σε μεταγενέστερη αίτηση

Στην υπόθεση [Α.Α. κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#) (C-216/22, 8 Φεβρουαρίου 2024), το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως ερμήνευσε την έννοια των νέων στοιχείων ή πορισμάτων σε μεταγενέστερη αίτηση και έκρινε ότι οι αποφάσεις του, οι οποίες αυξάνουν σημαντικά τις πιθανότητες χαρακτηρισμού του αιτούντος άσυλο ως δικαιούχου του καθεστώτος του πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας, μπορούν να αποτελέσουν νέο στοιχείο που δικαιολογεί νέα εξέταση της ουσίας της αίτησης ασύλου. Στην υπόθεση αυτή, ένας Σύριος αιτών δεν έλαβε διεθνή προστασία ως πρόσφυγας στη Γερμανία, αλλά του χορηγήθηκε επικουρική προστασία αφού ισχυρίστηκε ότι φοβόταν την αναγκαστική στράτευση. Υπέβαλε δεύτερη αίτηση αφού το ΔΕΕ εξέδωσε την απόφασή του επί της υπόθεσης [ΕΖ κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#) (C-238/19, 19 Νοεμβρίου 2020).

Στην εν λόγω απόφαση, το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 9 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ και αποφάνθηκε ότι υπάρχει ισχυρό τεκμήριο ότι, στο πλαίσιο του εμφυλίου πολέμου στη Συρία, η άρνηση εκπλήρωσης στρατιωτικής θητείας συνδέεται με λόγο που μπορεί να δικαιολογήσει την προστασία πρόσφυγα. Το ΔΕΕ σημείωσε ότι η ημερομηνία έκδοσης της απόφασής του είναι άνευ σημασίας. Ωστόσο, πρέπει να αυξάνει σημαντικά τις πιθανότητες να χορηγηθεί στον αιτούντα προστασία πρόσφυγα. Το δικαστήριο πρόσθεσε επίσης ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εξουσιοδοτήσουν τα δικαστήριά τους να αποφανθούν τα ίδια επί της αίτησης και, κατά περίπτωση, να χορηγήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα.

5. Αξιολόγηση της προστασίας που παρέχεται από την UNWRA

Μια απόφαση που εκδόθηκε το 2024 αφορούσε την προστασία που παρείχε η UNRWA στη Λωρίδα της Γάζας, διευκρινίζοντας το κρίσιμο χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να εκτιμάται ότι η προστασία ή η συνδρομή της UNRWA έχει παύσει. Στην υπόθεση [LN, SN κατά Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite \(αντιπρόεδρος της κρατικής υπηρεσίας για τους πρόσφυγες, Βουλγαρία\)](#) (C-563/22, 13 Ιουνίου 2024), το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (Αναδιατυπωμένης Οδηγίας ΟΕΑΑ) και το άρθρο 40 της αναδιατυπωμένης ΟΔΑ (Recast Asylum Procedures Directive) σε υπόθεση που αφορά μεταγενέστερες αιτήσεις που υποβλήθηκαν από ανιθαγενείς παλαιστινιακής καταγωγής οι οποίοι ήταν εγγεγραμμένοι στην UNRWA. Το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι θα πρέπει να τους χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, εάν η προστασία ή η συνδρομή της UNRWA έχει παύσει και η UNRWA δεν είναι σε θέση να παράσχει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης ή συνθήκες ελάχιστης ασφάλειας, οι οποίες,

όπως επισήμανε το δικαστήριο, επιδεινώθηκαν στη Λωρίδα της Γάζας με πρωτοφανή τρόπο ως συνέπεια των γεγονότων της 7ης Οκτωβρίου 2023. Ωστόσο, το δικαστήριο επισήμανε ότι δεν θα πρέπει να τους χορηγηθεί προστασία πρόσφυγα εάν υπάρχουν λόγοι αποκλεισμού βάσει της αναδιτυπωμένης αναδιτυπωμένης οδηγίας για τις απαιτήσεις ασύλου (ΟΕΑΑ)

Όσον αφορά το κρίσιμο χρονικό σημείο της εκτίμησης, το δικαστήριο επισήμανε ότι η εκτίμηση του κατά πόσον πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει παύσει η προστασία ή η συνδρομή της UNRWA πρέπει να διενεργείται κατά το χρονικό σημείο από το οποίο ο ανιθαγενής εγκατέλειψε τον τομέα της ζώνης επιχειρήσεων της UNRWA έως ότου οι αρμόδιες διοικητικές αρχές αποφανθούν επί της αίτησης ασύλου ή το αρμόδιο δικαστήριο αποφανθεί επί προσφυγής κατά απορριπτικής απόφασης.

6. Ανάγκες παροχής διεθνούς προστασίας οι οποίες ανακύπτουν επιτόπου

Στην υπόθεση [Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου \(BFA\) κατά JF](#) (C-222/22, 29 Φεβρουαρίου 2024), το ΔΕΕ ερμήνευσε το άρθρο 5 της αναδιτυπωμένης οδηγίας για τις απαιτήσεις ασύλου (ΟΕΑΑ), αποφαινόμενο ότι μια αίτηση ασύλου λόγω μεταβολής θρησκειότητας που έλαβε χώρα μετά την αναχώρηση του αιτούντος από τη χώρα καταγωγής του δεν μπορεί να απορρίπτεται αυτομάτως ως καταχρώμενη τη διαδικασία διεθνούς προστασίας. Ο αιτών, Ιρανός υπήκοος, του οποίου η πρώτη αίτηση για διεθνή προστασία στην Αυστρία απορρίφθηκε, έλαβε επικουρική προστασία αφού υπέβαλε δεύτερη αίτηση, ισχυριζόμενος ότι στο μεταξύ είχε ασπαστεί τον χριστιανισμό και, για τον λόγο αυτό, φοβόταν διώξεις στη χώρα καταγωγής του. Η εθνική αρχή αρνήθηκε να του χορηγήσει το καθεστώς του πρόσφυγα, καθώς η εθνική νομοθεσία προέβλεπε ότι δεν μπορεί να χορηγηθεί προστασία πρόσφυγα κατόπιν μεταγενέστερης αίτησης εάν η νέα περίπτωση, που προκάλεσε ο αιτών εσκεμμένα, δεν αποτελεί εκδήλωση και προέκταση πεποιθήσεων που είχε ήδη στη χώρα καταγωγής.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι ένα τέτοιο τεκμήριο πρόθεσης καταχρηστικότητας και καταστρατήγησης της διαδικασίας δεν συνάδει με την αναδιτυπωμένη ΟΕΑΑ, και ότι κάθε μεταγενέστερη αίτηση πρέπει να αξιολογείται σε ατομική βάση. Όταν ο αιτών αποδεικνύει κατά τρόπο αξιόπιστο τη μεταβολή θρησκειότητας «εξ εσωτερικής βουλήσεως» και ασκεί ενεργά την πίστη αυτή, ώστε να αποκλειστεί η πρόθεση καταχρηστικότητας ή η καταστρατήγηση της διαδικασίας, ο αιτών πρέπει να λαμβάνει προστασία πρόσφυγα.

Ωστόσο, όταν η αρμόδια αρχή που εξετάζει μια μεταγενέστερη αίτηση διαπιστώνει πρόθεση καταχρηστικότητας και καταστρατήγησης της διαδικασίας, το κράτος μέλος μπορεί να αρνηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα βάσει του άρθρου 5 παράγραφος 3 της αναδιτυπωμένης ΟΕΑΑ, ακόμη και όταν ο αιτών φοβάται δικαιολογημένα ότι θα υποστεί δίωξη στη χώρα καταγωγής λόγω περιστάσεων που ο ίδιος προκάλεσε. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο αιτών μπορεί ωστόσο να επωφεληθεί από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση για τους πρόσφυγες, όπως προβλέπεται στο άρθρο 42 παράγραφος 1 της Σύμβασης, και από την εγγύηση όσον αφορά τη *μη επαναπροώθηση* βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 1 της Σύμβασης.

7. Δίωξη γυναικών λόγω φύλου

Το ΔΕΕ αποφάνθηκε επί τριών υποθέσεων-ορόσημο το 2024 σχετικά με την έμφυλη βία και τις διώξεις κατά των γυναικών, αποσαφηνίζοντας και επεκτείνοντας το πεδίο της προστασίας που παρέχεται στις γυναίκες και τα κορίτσια. Οι υποθέσεις αφορούσαν τη

σωματική, ψυχική και σεξουαλική βία, την ταύτιση με την αξία της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών μετά από διαμονή στη χώρα υποδοχής, και τα κρατικά μέτρα που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών. Στις αποφάσεις αυτές, το δικαστήριο αποφάνθηκε κατηγορηματικά ότι στις γυναίκες που διατρέχουν κίνδυνο έμφυλης βίας μπορεί να χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα λόγω του φύλου τους.

Στην τρίτη υπόθεση, το δικαστήριο παρέκκλινε από την ανάγκη εξατομικευμένης αξιολόγησης μιας αίτησης διεθνούς προστασίας. Υπογράμμισε ότι στις υποθέσεις που αφορούν δίωξεις οι οποίες πραγματοποιούνται συστηματικά μέσω της σώρευσης πράξεων που εισάγουν διακρίσεις λόγω φύλου, τα κράτη μέλη μπορούν να προσαρμόζουν τις μεθόδους αξιολόγησής τους και να προβλέπουν ότι η εξακρίβωση του φύλου και της ιθαγένειας αρκεί για να διαπιστωθεί ο κίνδυνος δίωξης.

Για λεπτομερή ανάλυση της νομολογίας για το άσυλο σχετικά με τη βία κατά των γυναικών λόγω φύλου, βλ. την έκθεση της ΕΥΑΑ [Jurisprudence related to Gender-Based Violence against Women \(Νομολογία σχετικά με τη βία κατά γυναικών που συνδέεται με το φύλο\). Ανάλυση της νομολογίας 2020-2024](#) (Φεβρουάριος 2025).

7.1. Βία κατά των γυναικών

Στην υπόθεση [WS κατά Εθνικής Υπηρεσίας για τους Πρόσφυγες στο πλαίσιο του Συμβουλίου των Υπουργών \(SAR\)](#) (C-621/21, 16 Ιανουαρίου 2024), το ΔΕΕ, σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, επιβεβαίωσε ότι οι γυναίκες στο σύνολό τους ή ομάδες γυναικών που έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα κατά την έννοια της αναδιατυπωμένης οδηγίας ΟΕΑΑ και μπορούν να λάβουν προστασία πρόσφυγα εάν εκτίθενται σε σωματική ή ψυχική βία, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής και της ενδοοικογενειακής βίας, στη χώρα καταγωγής τους λόγω του φύλου τους. Για πρώτη φορά, το ΔΕΕ εφάρμοσε δύο σωρευτικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ για την αναγνώριση ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας στο πλαίσιο της έμφυλης βίας κατά των γυναικών.

Η υπόθεση παραπέμφθηκε στο ΔΕΕ από το βουλγαρικό διοικητικό δικαστήριο της πόλης της Σόφιας και αφορούσε μια Τουρκάλα μουσουλμάνα γυναίκα με κουρδική καταγωγή, η οποία πήρε διαζύγιο από τον σύζυγό της. Διέφυγε από την Τουρκία επειδή αναγκάστηκε να παντρευτεί σε ηλικία 16 ετών και υπέστη ενδοοικογενειακή βία από τον σύζυγό της, χωρίς να μπορεί να λάβει υποστήριξη από την οικογένειά της ή την οικογένεια του συζύγου, και δεδομένου ότι ένα τουρκικό δικαστήριο την είχε τοποθετήσει σε ένα σπίτι για γυναίκες θύματα βίας, στο οποίο ισχυρίστηκε ότι δεν αισθανόταν ασφαλής. Ισχυρίστηκε ότι φοβόταν τις απειλές που δεχόταν από τον σύζυγό της και ότι υπήρχε κίνδυνος να πέσει θύμα εγκλήματος τιμής, καθώς είχε χωρίσει και είχε αποκτήσει άλλο ένα παιδί από δεύτερο θρησκευτικό γάμο.

Το ΔΕΕ υποστήριξε ότι η αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα τόσο με τη Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών (CEDAW) όσο και με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Η τελευταία, η οποία είναι δεσμευτική για την ΕΕ, αναγνωρίζει στο άρθρο 60 παράγραφος 1 ότι η έμφυλη βία κατά των γυναικών αποτελεί μορφή δίωξης. Το δικαστήριο επισήμανε ότι το άρθρο 60 παράγραφος 2 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης επιβάλλει στα μέρη να διασφαλίζουν ότι καθένας από τους λόγους δίωξης που προβλέπονται στη Σύμβαση για τους πρόσφυγες πρέπει να ερμηνεύεται λαμβανομένου υπόψη του φύλου.

Το ΔΕΕ εξέτασε αν το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο δ), της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι γυναίκες στο σύνολό τους μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ανάλογα με τη χώρα καταγωγής τους ή αν πρέπει να επικαλεστούν ένα πρόσθετο κοινό χαρακτηριστικό για να ανήκουν σε μια τέτοια ομάδα. Το δικαστήριο σημείωσε ότι το ανήκειν στο γυναικείο φύλο συνιστά ένα εγγενές χαρακτηριστικό και, ως εκ τούτου, αρκεί για να μπορεί να γίνει δεκτό ότι πληρούται η πρώτη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό μιας κοινωνικής ομάδας ως ιδιαίτερης. Το δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η διαφυγή από αναγκαστικό γάμο μπορεί να θεωρηθεί «κοινό ιστορικό παρελθόν το οποίο δεν μπορεί να μεταβληθεί» κατά την έννοια της πρώτης προϋπόθεσης.

Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, το δικαστήριο παρατήρησε ότι οι γυναίκες μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν ιδιαίτερη ταυτότητα που τις διακρίνει από τον περιβάλλοντα κοινωνικό χώρο, λόγω «των κοινωνικών, ηθικών ή νομικών κανόνων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής τους». Το δικαστήριο διευκρίνισε ότι αυτό μπορεί να ισχύει και για τις γυναίκες που έχουν ένα πρόσθετο κοινό χαρακτηριστικό. Στην περίπτωση των γυναικών που εναντιώνονται στη σύναψη ενός εξαναγκαστικού γάμου και οι οποίες παραβιάζουν τον κοινωνικό κανόνα θέτοντας τέλος στον γάμο, το δικαστήριο υποστήριξε ότι μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν σε κοινωνική ομάδα με ιδιαίτερη ταυτότητα στη χώρα καταγωγής τους, εάν, λόγω της συμπεριφοράς τους αυτής, έχουν στιγματιστεί και εισπράξει την αποδοκιμασία του περιβάλλοντος κοινωνικού τους χώρου, με συνέπεια να υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό ή βίαιες πράξεις.

Ως εκ τούτου, το δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο δ), της αναδιατυπωμένης ΟΑΕΕ πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής τους, τόσο οι γυναίκες της χώρας αυτής στο σύνολό τους όσο και μικρότερες ομάδες γυναικών που έχουν ένα πρόσθετο κοινό χαρακτηριστικό, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, το οποίο αποτελεί λόγο δίωξης ικανό να οδηγήσει στην αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Το δικαστήριο ακολούθησε τις [προτάσεις](#) του γενικού εισαγγελέα de la Tour, σύμφωνα με τις οποίες «οι γυναίκες οι οποίες εναντιώνονται στη σύναψη αναγκαστικού γάμου, όταν μπορεί να θεωρηθεί ότι η πρακτική αυτή αποτελεί κοινωνικό κανόνα εντός του κοινωνικού χώρου στον οποίο διαβιούν, ή οι οποίες παραβιάζουν τον εν λόγω κοινωνικό κανόνα θέτοντας τέλος στον γάμο που είχαν εξαναγκασθεί να συνάψουν, μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν την ιδιότητα μέλους κοινωνικής ομάδας με ιδιαίτερη ταυτότητα στη χώρα καταγωγής τους, εάν, λόγω της συμπεριφοράς τους αυτής, στιγματίστηκαν και εισέπραξαν την αποδοκιμασία του περιβάλλοντος κοινωνικού τους χώρου, με συνέπεια να υφίστανται κοινωνικό αποκλεισμό ή βίαιες πράξεις».

Το δικαστήριο πρόσθεσε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 3 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, η εκτίμηση της βασιμότητας του φόβου που επικαλείται ο αιτών πρέπει να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και κατά περίπτωση. Προς τούτο, θα πρέπει να συλλέγονται σχετικές πληροφορίες που αφορούν τη χώρα καταγωγής, όπως πληροφορίες σχετικά με τη θέση των γυναικών ενώπιον του νόμου, τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά τους δικαιώματα, τα πολιτισμικά και κοινωνικά ήθη της χώρας και τις συνέπειες της παραβίασής τους, την επικράτηση επιζήμιων παραδοσιακών πρακτικών, τη συχνότητα και τους τύπους της βίας που ασκείται σε βάρος των γυναικών, την προστασία που τους παρέχεται, την τιμωρία που προβλέπεται για τους αυτουργούς της βίας, και τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσει μια γυναίκα όταν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής της μετά την υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος.

Το βουλγαρικό δικαστήριο ρώτησε το ΔΕΕ αν η έννοια της σοβαρής βλάβης σύμφωνα με το άρθρο 15 στοιχεία α) και β) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ μπορεί να καλύπτει μια πραγματική απειλή βίας που θα μπορούσε να ασκήσει μέλος της οικογένειας του αιτούντος. Το δικαστήριο επισήμανε ότι εάν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση προστασίας πρόσφυγα, οι γυναίκες μπορούν να λάβουν επικουρική προστασία, καθώς η σοβαρή βλάβη καλύπτει την πραγματική απειλή για την αιτούσα να δολοφονηθεί ή να υποστεί πράξεις βίας από μέλος της οικογένειας ή της κοινότητάς της λόγω της υποτιθέμενης παραβίασης πολιτιστικών, θρησκευτικών ή παραδοσιακών κανόνων.

7.2. Ταύτιση με την αξία της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών μετά τη διαμονή σε κράτος μέλος

Στην υπόθεση [Κ και L κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#) (C-646/21, 11 Ιουνίου 2024), το ΔΕΕ, σε τμήμα μείζονος συνθέσεως, επιβεβαίωσε ότι η ταύτιση με τις αξίες της ισότητας των φύλων μπορεί να θεωρηθεί πρόσθετο στοιχείο, συμπληρωματικό του χαρακτηριστικού της ιδιότητας της γυναίκας, που θα πληρούσε το δεύτερο κριτήριο για την ιδιότητα μέλους μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας. Η υπόθεση αφορούσε δύο Ιρακινές αδελφές που μετεγκαταστάθηκαν στην Ολλανδία σε μικρή ηλικία. Δεδομένης της μακράς διαμονής τους στην Ολλανδία, ισχυρίστηκαν ότι είχαν υιοθετήσει τους κανόνες, τις αξίες και τους τρόπους συμπεριφοράς των συνομηλίκων τους, εκτιμούσαν την αξία της ισότητας των φύλων και επιθυμούσαν να συνεχίσουν να ζουν με έναν τρόπο που τους επέτρεπε να κάνουν τις δικές τους επιλογές σχετικά με τις σχέσεις τους, τον γάμο, τις σπουδές, την εργασία και τις πολιτικές και θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω αιτούσες φοβούνταν δίωξη και βλάβη κατά την ανάπτυξή τους εάν επέστρεφαν στο Ιράκ. Υποστήριξαν ότι ήταν μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας κατά την έννοια του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ.

Το ολλανδικό δικαστήριο της Χάγης με έδρα το 's-Hertogenbosch ρώτησε το ΔΕΕ αν οι δυτικοί κανόνες, οι αξίες και οι τρόποι συμπεριφοράς, που έχουν υιοθετηθεί σε μια κοινωνία που έχει διαμορφώσει την ταυτότητα ενός ατόμου, θα πρέπει να θεωρούνται ως κοινό ιστορικό παρελθόν ή ως θεμελιώδες χαρακτηριστικό που δεν μπορεί να μεταβληθεί, και, συνεπώς, αν τα άτομα αυτά θα πρέπει να θεωρούνται μέλη ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας κατά την έννοια του άρθρου 10 παράγραφος 1 στοιχείο δ) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ. Το ΔΕΕ άλλαξε τη διατύπωση του αιτούντος δικαστηρίου, σύμφωνα με τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κ. Collins, και επικέντρωσε την ορολογία στις γυναίκες που ταυτίζονται με την αξία της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Όπως και στην υπόθεση [C-621/21](#) (που περιγράφεται ανωτέρω), το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι η αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της CEDAW και της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, και ότι το ανήκειν στο γυναικείο φύλο αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό που αρκεί για να πληρούται η πρώτη προϋπόθεση για να αναγνωριστεί μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Στην ίδια απόφαση, το δικαστήριο πρόσθεσε ότι η ύπαρξη ενός πρόσθετου εγγενούς χαρακτηριστικού ή ενός κοινού ιστορικού παρελθόντος των γυναικών που δεν μπορεί να μεταβληθεί, για παράδειγμα ενός χαρακτηριστικού ή μιας πεποίθησης που είναι θεμελιώδους σημασίας για την ταυτότητά τους, μπορεί επίσης να πληροί την πρώτη αυτή προϋπόθεση.

Στην παρούσα υπόθεση ([C-646/21](#)), το ΔΕΕ επισήμανε ότι οι γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων, οι οποίες έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό το ότι ταυτίζονται με τη θεμελιώδη αξία της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών κατά τη διάρκεια της διαμονής τους σε ένα

κράτος μέλος, μπορεί, ανάλογα με τις συνθήκες στη χώρα καταγωγής τους, να θεωρηθεί ότι έχουν την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, η οποία αποτελεί λόγο δίωξης ικανό να οδηγήσει στην αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα. Το δικαστήριο υπογράμμισε εκ νέου τη σημασία της εξέτασης επικαιροποιημένων στοιχείων για τη χώρα καταγωγής από διάφορες πηγές, όπως ο Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Ασύλο (ΕΥΑΑ), η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και οι διεθνείς οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το δικαστήριο αποφάνθηκε επίσης σχετικά με την υποχρέωση της αποφαινόμενης αρχής να αξιολογεί σε ατομική βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πριν εκδώσει απόφαση σχετικά με μια αίτηση για διεθνή προστασία, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 24 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ.

7.3. Κρατικά μέτρα που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών

Στην τρίτη απόφαση-ορόσημο, [ΑΗ \(C-608/22\)](#), [FN \(C-609/22\)](#) κατά [Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ασύλου \(BFA\)](#) (4 Οκτωβρίου 2024), το δικαστήριο παρέκκλινε από την ανάγκη αξιολόγησης σε εξατομικευμένη βάση όταν υπάρχει συστηματική διάκριση εις βάρος των γυναικών που ισοδυναμεί με δίωξη. Το δικαστήριο έκανε αναφορά στο άρθρο 3 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν ευνοϊκότερες διατάξεις κατά την αξιολόγηση των προϋποθέσεων υπό τις οποίες χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα, επιτρέποντας σε ένα κράτος μέλος να παρεκκλίνει από το άρθρο 4.

Η υπόθεση αφορούσε δύο Αφγανές γυναίκες, την ΑΗ, η οποία ισχυρίστηκε ότι διέφυγε επειδή ο πατέρας της ήθελε να της επιβάλει αναγκαστικό γάμο, και την FN, η οποία δεν έζησε ποτέ στο Αφγανιστάν αλλά είχε διαφύγει από το Ιράν. Και οι δύο υποστήριξαν ότι η σώρευση των μέτρων που είχαν επιβληθεί από το καθεστώς των Ταλιμπάν αφότου αυτοί ήρθαν στην εξουσία το 2021 απέκλειε τις γυναίκες και εισήγαγε διακρίσεις εις βάρος τους στην αφγανική κοινωνία, και η κατάσταση αυτή ήταν αρκετά σοβαρή ώστε να ισοδυναμεί με εκτεταμένη δίωξη. Το αυστριακό αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το ΔΕΕ να διευκρινίσει αν τα μέτρα που εισάγουν διακρίσεις, εξεταζόμενα στο σύνολό τους, μπορούν να χαρακτηριστούν ως πράξεις δίωξης που μπορούν να δικαιολογήσουν την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα· και, δεύτερον, αν η αρμόδια εθνική αρχή, στο πλαίσιο της εξατομικευμένης εξέτασης μιας αίτησης ασύλου που υποβάλλεται από γυναίκα αφγανικής ιθαγένειας, υποχρεούται να λαμβάνει υπόψη άλλα στοιχεία πέραν της ιθαγένειας και του φύλου της.

Το δικαστήριο διευκρίνισε τη διαφοροποίηση μεταξύ των πράξεων που είναι αρκούντως σοβαρές λόγω της φύσης και της επανάληψής τους και συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ και των πράξεων οι οποίες συνιστούν, βάσει του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο β), πράξεις δίωξης λόγω του σωρευτικού τους χαρακτήρα. Το δικαστήριο προσδιόρισε, για παράδειγμα, τον καταναγκαστικό γάμο, ο οποίος μπορεί να εξομοιωθεί με μορφή δουλείας, την έλλειψη προστασίας από την έμφυλη και την ενδοοικογενειακή βία ως πράξεις που πρέπει να χαρακτηριστούν αφ' εαυτών πράξεις δίωξης και συνιστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, απαγορευόμενη από το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Συγκριτικά, οι μεροληπτικοί περιορισμοί που επιβάλλουν οι Ταλιμπάν στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, στην πολιτική ζωή, στην εκπαίδευση, στην άσκηση επαγγελματικής ή αθλητικής δραστηριότητας, οι περιορισμοί στην ελευθερία μετακίνησης, ή η υποχρέωση των γυναικών να καλύπτουν πλήρως το σώμα και το πρόσωπό τους δεν συνιστούν μεμονωμένα επαρκώς σοβαρή παραβίαση ενός θεμελιώδους δικαιώματος για τους σκοπούς του άρθρου 9 παράγραφος 1 στοιχείο α)· ωστόσο, σωρευτικά φτάνουν το όριο σοβαρότητας ώστε να συνιστούν πράξεις δίωξης σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 στοιχείο β). Επομένως, μια τέτοια σώρευση

μέτρων που εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών υπονομεύει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 1 του Χάρτη της ΕΕ.

Το δεύτερο ερώτημα που έθεσε το αυστριακό αιτούν δικαστήριο αφορούσε την αξιολόγηση των περιπτώσεων αυτών και το αν το άρθρο 4, παράγραφος 3, της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ απαιτεί να συνεκτιμώνται, κατά την εξατομικευμένη αξιολόγηση, παράγοντες που αφορούν την προσωπική κατάσταση της γυναίκας, πέραν εκείνων που αφορούν το φύλο ή την ιθαγένειά της. Ως απάντηση, το ΔΕΕ υπενθύμισε ότι το άρθρο 4 εφαρμόζεται σε όλες τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας, ανεξαρτήτως των λόγων δίωξης. Ωστόσο, το δικαστήριο επισήμανε ότι οι αρμόδιες αρχές, τηρώντας τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη της ΕΕ, μπορούν να προσαρμόζουν τις μεθόδους αξιολόγησης των δηλώσεων και των αποδεικτικών στοιχείων, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις και τα χαρακτηριστικά κάθε αίτησης. Συνεπώς, μπορούν να θεσπίζουν και να διατηρούν ευνοϊκότερες διατάξεις, και να καθορίζουν λιγότερο αυστηρές προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται το καθεστώς του πρόσφυγα, εφόσον οι διατάξεις αυτές δεν θίγουν την αναδιατυπωμένη ΟΕΑΑ.

Το ΔΕΕ έλαβε υπόψη το έγγραφο του ΕΥΑΑ [Οδηγός χώρας: Αφγανιστάν](#) που εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 2023, όπου υπογραμμίζεται ότι είναι γενικά τεκμηριωμένος ο βάσιμος φόβος δίωξης (κατά την έννοια του άρθρου 9 της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ) για τις γυναίκες και τα κορίτσια του Αφγανιστάν, ως αποτέλεσμα των μέτρων που υιοθετήθηκαν από το καθεστώς των Ταλιμπάν από το 2021 και μετά, καθώς και τη [δήλωση](#) που εξέδωσε η UNHCR τον Μάιο του 2023, στην οποία υπογραμμίζεται το τεκμήριο αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα για τις γυναίκες και τα κορίτσια του Αφγανιστάν. Το δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, αφού εξακριβωθεί το φύλο και η ιθαγένεια μέσω εξατομικευμένης αξιολόγησης για τις γυναίκες και τα κορίτσια από το Αφγανιστάν, δεν είναι απαραίτητο να εξετάζονται άλλοι παράγοντες για να διαπιστωθεί ο κίνδυνος δίωξης. Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι η εξατομικευμένη εκτίμηση του κινδύνου δεν είναι απαραίτητη, πέραν της εξακρίβωσης του φύλου και της ιθαγένειας, όταν τα μέτρα που επιβάλλονται ή γίνονται ανεκτά από το κράτος και τα οποία εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών έχουν σωρευτικό αποτέλεσμα και εφαρμόζονται σκόπιμα και συστηματικά για να υπονομεύσουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τους, συνιστώντας επομένως πράξεις δίωξης.

8. Δευτερογενείς μετακινήσεις και παραδεκτό των αιτήσεων διεθνούς προστασίας

Στην υπόθεση [QY κατά Bundesrepublik Deutschland](#) (C-753/22, 18 Ιουνίου 2024), το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως αποφάνθηκε ότι τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να αναγνωρίζουν αυτομάτως το καθεστώς πρόσφυγα που έχει χορηγηθεί σε άλλο κράτος μέλος, μολονότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέγουν να το πράξουν. Η υπόθεση αφορούσε Σύρια υπήκοο που έλαβε προστασία ως πρόσφυγας στην Ελλάδα και στη συνέχεια υπέβαλε αίτηση διεθνούς προστασίας στη Γερμανία, καθώς κινδύνευε να υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση λόγω των συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων στην Ελλάδα.

Όταν η αρμόδια αρχή δεν μπορεί να απορρίψει ως απαράδεκτη (σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 στοιχείο α) της αναδιατυπωμένης ΟΕΑΑ) την αίτηση ασύλου ενός αιτούντος στον οποίο άλλο κράτος μέλος έχει χορηγήσει προστασία, το δικαστήριο επισήμανε ότι πρέπει να προβεί σε νέα εξατομικευμένη, πλήρη και επικαιροποιημένη εξέταση της υπόθεσης. Στο πλαίσιο αυτής της εξέτασης, η αρχή πρέπει να λάβει υπόψη την απόφαση του άλλου κράτους μέλους που χορήγησε διεθνή προστασία και τα στοιχεία στα οποία βασίστηκε η απόφαση αυτή. Για τον σκοπό αυτόν, οφείλει, το συντομότερο δυνατόν και τηρώντας την ενωσιακή αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, να προβεί σε ανταλλαγή πληροφοριών με την

αρχή που εξέδωσε την απόφαση. Εάν ο αιτών πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρηθεί πρόσφυγας, η αρχή πρέπει να χορηγήσει καθεστώς πρόσφυγα χωρίς να διαθέτει διακριτική ευχέρεια.

9. Τα αποτελέσματα της προστασίας των προσφύγων σε διαδικασίες που αφορούν την έκδοση σε τρίτες χώρες

Το ΔΕΕ διευκρίνισε το δεσμευτικό αποτέλεσμα σε μια διαδικασία έκδοσης του καθεστώτος πρόσφυγα που έχει χορηγηθεί σε άλλο κράτος μέλος. Στην υπόθεση [Α. κατά Generalstaatsanwaltschaft Hamm](#) (C-352/22, 18 Ιουνίου 2024), το τμήμα μείζονος συνθέσεως του ΔΕΕ έκρινε ότι δεν είναι δυνατή η έκδοση υπηκόου τρίτης χώρας στη χώρα καταγωγής του εάν στον εν λόγω υπήκοο αναγνωρίζεται το καθεστώς πρόσφυγα σε άλλο κράτος μέλος. Η υπόθεση αφορούσε Τούρκο υπήκοο κουρδικής καταγωγής, ο οποίος αναγνωρίστηκε ως πρόσφυγας στην Ιταλία το 2010 με την αιτιολογία ότι διέτρεχε κίνδυνο πολιτικής δίωξης από τις τουρκικές αρχές, επειδή ήταν ύποπτος για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως ενώ υποστήριζε το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (ΡΚΚ). Για τον λόγο αυτό, η Τουρκία ζήτησε από τη Γερμανία, τη χώρα διαμονής του, να τον εκδώσει. Το γερμανικό δικαστήριο που εκδικάζει την υπόθεση ζήτησε προδικαστική απόφαση από το ΔΕΕ.

Το δικαστήριο επισήμανε ότι, εφόσον η έκδοση θα τερμάτιζε ουσιαστικά την προστασία πρόσφυγα, πρέπει να απορριφθεί εάν το καθεστώς πρόσφυγα δεν έχει ανακληθεί από το άλλο κράτος μέλος στο οποίο αναγνωρίστηκε. Κατόπιν επικοινωνίας με τις αρμόδιες αρχές του άλλου κράτους μέλους, εάν το καθεστώς του πρόσφυγα ανακληθεί, το κράτος μέλος από το οποίο ζητείται η έκδοση πρέπει να συμπεράνει ότι το εν λόγω πρόσωπο δεν είναι πλέον πρόσφυγας και ότι δεν διατρέχει σοβαρό κίνδυνο, σε περίπτωση έκδοσης, να του επιβληθεί ποινή θανάτου, να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

10. Οικογενειακή επανένωση για ασυνόδευτους ανηλίκους

Το ΔΕΕ πρόσθεσε στην προηγούμενη νομολογία του ένα επιπλέον επίπεδο προστασίας για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και το δικαίωμά τους στην οικογενειακή επανένωση. Στην υπόθεση [CR, GF, TY κατά Landeshauptmann von Wien](#) (C-560/20, 30 Ιανουαρίου 2024), το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως έκρινε ότι ένας ασυνόδευτος ανήλικος πρόσφυγας έχει δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης με τους γονείς του, και κατ' εξαίρεση με ευάλωτο αδελφό ή αδελφή που χρειάζεται μόνιμη βοήθεια από τους γονείς του/της λόγω σοβαρής πάθησης, ακόμη και αν ο ασυνόδευτος ανήλικος ενηλικιώθηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης. Στην περίπτωση αυτή, η ευάλωτη αδελφή έπασχε από εγκεφαλική παράλυση και χρειαζόταν μόνιμα αναπηρικό αμαξίδιο και καθημερινή προσωπική φροντίδα, συμπεριλαμβανομένης βοήθειας στη σίτιση. Το δικαστήριο είχε αποφανθεί προηγουμένως στην υπόθεση [Α και S](#) (C-550/16, 12 Απριλίου 2018) ότι ένας ανήλικος που ενηλικιώνεται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου και υπάγεται στη συνέχεια στο καθεστώς του πρόσφυγα πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «ανήλικος» για τους σκοπούς της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης.

Στην υπόθεση [CR, GF, TY κατά Landeshauptmann von Wien](#), το ΔΕΕ έκρινε ότι το άρθρο 10 παράγραφος 3 στοιχείο α) της οδηγίας για την οικογενειακή επανένωση δεν απαιτεί από τους εξ αίματος πρώτου βαθμού ανιόντες ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα να υποβάλουν την αίτηση οικογενειακής επανένωσης εντός ορισμένης προθεσμίας, σε περίπτωση που ο πρόσφυγας είναι ακόμη ανήλικος κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης και

ενηλικιώνεται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης. Στο πλαίσιο των εξαιρετικών περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης, το δικαστήριο πρόσθεσε ότι, βάσει του εν λόγω άρθρου, οι αρχές πρέπει να χορηγήσουν άδεια διαμονής στην ενήλικη αδελφή ασυνόδευτου ανήλικου πρόσφυγα η οποία είναι υπήκοος τρίτης χώρας, έχει σοβαρή πάθηση και εξαρτάται πλήρως και σε μόνιμη βάση από τους γονείς της.

Επίσης, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαιτούν από τον συντηρούντα, τον ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα ή τους εξ αίματος πρώτου βαθμού ανιόντες, να πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 7 παράγραφος 1 (ύπαρξη καταλύματος, ασφάλιση υγείας, σταθεροί και επαρκείς πόροι), ανεξάρτητα από το αν η αίτηση οικογενειακής επανένωσης υποβλήθηκε εντός των τριών μηνών που προβλέπονται στο άρθρο 12 παράγραφος 1.

11. Προσωρινή προστασία

Το ΔΕΕ σε τμήμα μείζονος συνθέσεως ερμήνευσε για πρώτη φορά την οδηγία για την προσωρινή προστασία και την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2022/382. Στις υποθέσεις [P/C-244/24, Kaduna](#), [AI, ZY, BG \(C-290/24, Abkez\)](#) κατά [Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας](#) (19 Δεκεμβρίου 2024), το δικαστήριο έκρινε ότι ένα κράτος μέλος που έχει επεκτείνει την προσωρινή προστασία σε ορισμένες κατηγορίες ατόμων, πέραν αυτών που προβλέπει το δίκαιο της ΕΕ, μπορεί να ανακαλέσει την προστασία αυτή χωρίς να περιμένει τη λήξη της προσωρινής προστασίας που έχει χορηγηθεί βάσει του δικαίου της ΕΕ. Η υπόθεση αφορούσε την επέκταση του καθεστώτος προσωρινής προστασίας για εκτοπισθέντες από την Ουκρανία σε κατηγορίες ατόμων διαφορετικές από εκείνες που εμπίπτουν στο δίκαιο της ΕΕ. Οι ολλανδικές αρχές είχαν συμπεριλάβει τους κατόχους ουκρανικής άδειας προσωρινής (και όχι μόνο μόνιμης) διαμονής. Στη συνέχεια, ανακάλεσαν το ευεργέτημα της προαιρετικής προστασίας.

Το δικαστήριο έκρινε ότι ένα κράτος μέλος που έχει χορηγήσει προαιρετική προσωρινή προστασία σε μια κατηγορία ατόμων μπορεί να ανακαλέσει την προστασία αυτή και να αποφασίσει τη διάρκειά της, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή δεν αρχίζει πριν από την προσωρινή προστασία που χορηγείται από το δίκαιο της ΕΕ και δεν λήγει μετά από αυτήν. Επιπλέον, το κράτος μέλος οφείλει να χορηγεί στους δικαιούχους άδεια διαμονής για όσο διάστημα δεν ανακαλείται η προστασία αυτή και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να εκδώσει απόφαση επιστροφής για όσο διάστημα ισχύει η προαιρετική προστασία.

12. Επιστροφή κατόπιν αρνητικής απόφασης ασύλου

Το ΔΕΕ ερμήνευσε την οδηγία για την επιστροφή σε δύο υποθέσεις που υπογράμμισαν τη σημασία της αρχής της *μη επαναπροώθησης* και των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο που απορρίφθηκε η αίτησή τους και βρίσκονται επί χρόνια σε ένα κράτος μέλος χωρίς εθνικό μηχανισμό για τη νομιμοποίηση της διαμονής τους. Το δικαστήριο εξέδωσε επίσης απόφαση στην οποία τόνισε ότι η οδηγία για την επιστροφή δεν απαιτεί από ένα κράτος μέλος να χορηγεί άδεια διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα, όταν δεν μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής ή μέτρο απομάκρυνσης.

Στην υπόθεση [K, L, M, N κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας](#) (C-156/23, 17 Οκτωβρίου 2024), το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με τη νομιμότητα της απόρριψης αίτησης για άδεια διαμονής στην Ολλανδία και την εκτέλεση απόφασης προηγούμενης επιστροφής που εκδόθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας διεθνούς προστασίας. Διευκρίνισε ότι σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για την επιστροφή, σε συνδυασμό με το άρθρο 19 παράγραφος 2 του Χάρτη της ΕΕ, τόσο οι διοικητικές όσο και οι δικαστικές αρχές πρέπει να διασφαλίζουν τη

συμμόρφωση με την αρχή της *μη επαναπροώθησης* όταν αποφασίζουν για την έκδοση άδειας διαμονής και την εκτέλεση απόφασης επιστροφής αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, οι αρχές πρέπει να επανεξετάζουν κάθε προηγούμενη απόφαση επιστροφής που ανεστάλη κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διεθνούς προστασίας, προκειμένου να διαπιστώσουν εάν η εφαρμογή της θα παραβίαζε την αρχή της *μη επαναπροώθησης*.

Ειδικότερα, το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το άρθρο 13 της οδηγίας για την επιστροφή, σε συνδυασμό με το άρθρο 5, το άρθρο 19 παράγραφος 2 και το άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ, υποχρεώνουν τα εθνικά δικαστήρια να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως τυχόν παραβιάσεις της αρχής της *μη επαναπροώθησης* όταν ελέγχουν τη νομιμότητα απόφασης με την οποία απορρίπτεται αίτηση για άδεια διαμονής και αίρεται η αναστολή απόφασης επιστροφής.

Στην υπόθεση [LF κατά Εθνικής Υπηρεσίας για τους Πρόσφυγες \(SAR\)](#) (C-352/23, 12 Σεπτεμβρίου 2024), το ΔΕΕ αποφάνθηκε σχετικά με τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο που έχουν απορριφθεί και βρίσκονται επί χρόνια σε ένα κράτος μέλος χωρίς εθνικό μηχανισμό για τη νομιμοποίηση της διαμονής τους. Το ΔΕΕ έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 της οδηγίας για την επιστροφή, ένα κράτος μέλος που δεν είναι σε θέση να απομακρύνει υπήκοο τρίτης χώρας εντός των προθεσμιών που ορίζονται στο άρθρο 8 οφείλει να του παρέχει γραπτή βεβαίωση ότι η απόφαση επιστροφής δεν θα εκτελεστεί προσωρινά. Επιπλέον, ανεξαρτήτως της διάρκειας διαμονής του εν λόγω προσώπου στο έδαφός του, ένα κράτος μέλος δεν έχει υποχρέωση, βάσει των άρθρων 1, 4 και 7 του Χάρτη της ΕΕ και της οδηγίας για την επιστροφή, να χορηγήσει δικαίωμα διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, και το πρόσωπο αυτό μπορεί να επικαλεστεί τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη και το άρθρο 14 παράγραφος 1 της οδηγίας για την επιστροφή. Επιπλέον, εάν ο εν λόγω υπήκοος τρίτης χώρας έχει επίσης καθεστώσ αιτούντος διεθνή προστασία και έχει άδεια να παραμείνει στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους, μπορεί επίσης να επικαλεστεί τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην αναδιατυπωμένη ΟΣΥ.

Το ΔΕΕ εξέδωσε επίσης διάταξη τον Σεπτέμβριο του 2024, κατόπιν αίτησης για προδικαστική απόφαση από το βελγικό πρωτοδικείο της Λιέγης ([PL κατά Βελγίου](#), C-143/24). Το ΔΕΕ έκρινε ότι αρκούσε αιτιολογημένη διάταξη, αντί για απόφαση, καθώς η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα μπορούσε να συναχθεί σαφώς από την υπάρχουσα νομολογία, και συγκεκριμένα από την απόφασή του της 22ας Νοεμβρίου 2022 στην υπόθεση [X κατά Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid](#) (C-69/21). Το ΔΕΕ είχε αποφανθεί ότι η οδηγία για την επιστροφή αφορά μόνο την έκδοση αποφάσεων επιστροφής και την εκτέλεση των αποφάσεων αυτών. Το δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία για την επιστροφή δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση των κανόνων των κρατών μελών σχετικά με τη διαμονή των αλλοδαπών υπηκόων και δεν ρυθμίζει ούτε τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να παρέχεται δικαίωμα διαμονής στους υπηκόους τρίτων χωρών, ούτε τις συνέπειες της παράνομης διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών ως προς τους οποίους δεν μπορεί να εκδοθεί απόφαση επιστροφής σε τρίτη χώρα.

Το ΔΕΕ σημείωσε επίσης ότι το άρθρο 6 παράγραφος 4 της οδηγίας για την επιστροφή περιορίζεται στο να επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρέχουν, για φιλανθρωπικούς ή ανθρωπιστικούς λόγους, δικαίωμα διαμονής σε παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών βάσει του εθνικού τους δικαίου και όχι του δικαίου της ΕΕ. Ωστόσο, καμία διάταξη της οδηγίας για την επιστροφή δεν απαιτεί από ένα κράτος μέλος να χορηγεί άδεια διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας που διαμένει παράνομα, όταν δεν μπορεί να ληφθεί απόφαση επιστροφής ή μέτρο απομάκρυνσης λόγω του πραγματικού κινδύνου να εκτεθεί ο ενδιαφερόμενος στη χώρα προορισμού σε ταχεία, σημαντική και μη αναστρέψιμη επιδείνωση του πόνου που προκαλεί η ασθένειά του.

13. Εφαρμογή των αποφάσεων του ΔΕΕ σχετικά με τις διαδικασίες άσυλου

Στην υπόθεση [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας](#) (C-123/22, 13 Ιουνίου 2024), το ΔΕΕ υποχρέωσε την Ουγγαρία να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό 200 εκατομμυρίων EUR και χρηματική ποινή 1 εκατομμυρίου EUR ανά ημέρα καθυστέρησης, επειδή δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας](#) (C-808/18), η οποία εκδόθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 2020. Η προηγούμενη απόφαση έκρινε ότι η Ουγγαρία παραβιάζει τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με τις διαδικασίες διεθνούς προστασίας και την επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα. Δεδομένου ότι η Ουγγαρία δεν συμμορφώθηκε με την απόφαση του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άσκησε νέα προσφυγή λόγω μη συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις της, ζητώντας την επιβολή οικονομικών κυρώσεων.

Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι η Ουγγαρία δεν είχε λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που σχετίζονταν με την πρόσβαση στη διαδικασία, το δικαίωμα παραμονής κατά τη διάρκεια της προσφυγής, και την απομάκρυνση των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ουγγαρία αποφεύγει σκόπιμα να εφαρμόσει την κοινή πολιτική της ΕΕ για τη διεθνή προστασία και τους κανόνες για την απομάκρυνση των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, παραβιάζοντας την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας.

Για να διαβάσετε περισσότερη νομολογία σχετικά με το άσυλο, ανατρέξτε στη [βάση δεδομένων νομολογίας του ΕΥΑΑ](#).

Πηγές

Γενικός εισαγγελέας de la Tour, [Προτάσεις](#) για τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-758/24 [Alace] και C-759/24 [Canpelli], 10 Απριλίου 2025.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [Δελτίο Τύπου: Η Επιτροπή προτείνει να επισπευσθούν τα στοιχεία του Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Ασύλο, καθώς και ένας πρώτος ενωσιακός κατάλογος ασφαλών χωρών καταγωγής](#), 16 Απριλίου 2025.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Α. κατά Generalstaatsanwaltschaft Hamm](#), C-352/22, ECLI:EU:C:2024:521, 18 Ιουνίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Α.Α. κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας](#), C-216/22, ECLI:EU:C:2024:122, 8 Φεβρουαρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [ΑΗ \(C-608/22\), FN \(C-609/22\) κατά Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\)](#), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-608/22 και C-609/22, ECLI:EU:C:2024:828, 4 Οκτωβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [ΑΗΥ κατά Υπουργού Δικαιοσύνης](#), C-359/22, ECLI:EU:C:2024:334, 18 Απριλίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [C. κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#), C-387/24, 4 Οκτωβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [CR, GF, TY κατά Landeshauptmann von Wien](#), C-560/20, ECLI:EU:C:2024:96, 30 Ιανουαρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [CV v Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky](#), C-406/22, ECLI:EU:C:2024:841, 4 Οκτωβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας](#), C-123/22, ECLI:EU:C:2024:493, 13 Ιουνίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Μετανάστευσης και Ασύλου \(Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, BFA\) κατά JF](#), C-222/22, ECLI:EU:C:2024:192, 29 Φεβρουαρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Σωματείο «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες», Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο» κατά Υπουργού Εξωτερικών, Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου](#), C-134/23, ECLI:EU:C:2024:838, 4 Οκτωβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Κ και L κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#), C-646/21, ECLI:EU:C:2024:487, 11 Ιουνίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [Κ, L, M, N κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#), C-156/23, ECLI:EU:C:2024:892, 17 Οκτωβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [LF κατά Εθνικής Υπηρεσίας για τους Πρόσφυγες \(Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет, SAR\)](#), C-352/23, ECLI:EU:C:2024:748, 12 Σεπτεμβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [LN, SN κατά Zamestnik-predsedaťel na Darzhavna agentsia za bezhantsite](#), C-563/22, ECLI:EU:C:2024:494, 13 Ιουνίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [P \(C-244/24, Kaduna\), AI, ZY, BG \(C-290/24, Abkez\) κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#), C-244/24 και C-290/24, ECLI:EU:C:2024:1038, 19 Δεκεμβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [PL κατά Βελγίου](#), C-143/24, ECLI:EU:C:2024:810, 26 Σεπτεμβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [QY κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-753/22, ECLI:EU:C:2024:524, 18 Ιουνίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [RL, QS \[Tudmur\] κατά Bundesrepublik Deutschland](#), C-185/24 και C-189/24, ECLI:EU:C:2024:1036, 19 Δεκεμβρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [WS κατά Εθνικής Υπηρεσίας για τους Πρόσφυγες στο πλαίσιο του Συμβουλίου των Υπουργών \(SAR\)](#), C-621/21, ECLI:EU:C:2024:47, 16 Ιανουαρίου 2024.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [ΔΕΕ], [X κατά Υφυπουργού Δικαιοσύνης και Ασφάλειας \(Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid\)](#), C-392/22, ECLI:EU:C:2024:195, 29 Φεβρουαρίου 2024.

ΕΥΑΑ, Έκθεση για το άσυλο 2024 Ετήσια έκθεση για την κατάσταση του ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 2024. <https://euaa.europa.eu/publications/asylum-report-2024>